

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ОЦІНКА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АПК

У статті розглянуто основні теоретичні характеристики класифікаційних ознак власного капіталу сільськогосподарських підприємств. Висвітлено думку автора щодо вдосконалення класифікації власного капіталу, наведено класифікаційну структурно-логічну схему капіталу аграрних підприємств.

Ключові слова: власний капітал, статутний капітал, нерозподілені прибутки (непокриті збитки), пайовий капітал, резервний капітал, вартість капіталу.

На основі загального поняття «власний капітал» у економічній літературі виділяють різні його види, які характеризуються десятками економічних термінів. Проте з метою ефективного ведення економічно-господарської діяльності підприємств вказані терміни необхідно систематизувати. Таку систематизацію доцільно втілити у вигляді класифікаційних ознак власного капіталу.

Дослідженням питання класифікації власного капіталу займався багато вчених-економістів: І. Бланк, В. Бочарова, М. Крейніна, Ю. Брігхем, Ю. Воробйов, М. Кужельний.

Під загальним поняттям «власний капітал підприємства» розуміють різні його види, що характеризуються десятками термінів. Усе це потребує відповідного упорядкування у вигляді класифікаційних ознак.

Основою класифікаційної градації власного капіталу підприємства можна назвати його поділ на вкладений та накопичений [2, с. 146-152].

Вкладений капітал – це капітал, головним джерелом формування якого є внески учасників підприємства, а також конвертація боргових зобов'язань.

Накопичений капітал – це капітал, що формується під впливом господарсько-фінансової діяльності підприємства.

До вкладеного капіталу належать такі елементи:

- зареєстрований капітал;
- додатково вкладений капітал.

Накопичений капітал об'єднує наступні елементи:

- нерозподілений прибуток (непокритий збиток);
- резервний капітал;
- інший додатковий капітал.

Головною особливістю першої групи елементів вкладеного капіталу є наявність реальних активів, що надані підприємству на правах учасників брати участь в розподілі та управлінні прибутком від його виробничо-збутової діяльності. З цього випливає заборона на збільшення власного капіталу підприємств шляхом передавання фіктивних активів та зменшення дебіторської заборгованості. У зв'язку з таким обмеженням вводяться технічні показники регулювання власного капіталу, до них належать [1, с. 78-92]:

- неоплачений капітал – сума заборгованості власників за внесками до статутного капіталу;
- вилучений капітал – сума фактичної собівартості часток учасників викуплених товариством.
- зареєстрований капітал – юридично оформлена, офіційно оголошена і належним чином зареєстрована

частина внесків вкладників до капіталу підприємства.

До зареєстрованого капіталу належить статутний та пайовий капітал.

Статутний капітал – зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внесками учасників до капіталу підприємства [3, с. 123-126].

Збільшення статутного капіталу підприємства відбувається за рахунок:

- збільшення числа засновників;
- додаткових внесків учасників;
- збільшення внесків за рахунок розподілу прибутку підприємства.

Зменшення статутного капіталу підприємства відбувається за рахунок:

- виходу учасників;
- покриття збитків підприємства за рахунок внесків учасників.

Пайовий капітал – це сума пайових внесків учасників, розмір яких передбачений установчими документами.

Джерелами формування пайового капіталу є обов'язкові та додаткові пайові внески які надходять від учасників.

До капіталу, який залежить від результатів господарсько-фінансової діяльності, належить нерозподілений прибуток і резервний капітал.

Нерозподілений прибуток – це частина чистого прибутку, яка утримується підприємством, як правило, з метою реінвестування його у діяльність. Нерозподілений прибуток формується як залишок після вирахування з прибутку у загальні резерви, резервний капітал й інші фонди, створені відповідно до рішень загальних зборів учасників товариства та відповідають законодавчим вимогам.

Резервний капітал – це сума резервів, що створюються відповідно до чинного законодавства, або установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку.

Кошти резервного капіталу використовуються на покриття довгострокових затрат по виробничо-соціальному розвитку підприємства, на поповнення оборотних коштів, покриття збитків, на виплату відсотків.

Відповідно до організаційно-правових особливостей функціонування сільськогосподарських товариств з обмеженою відповідальністю, виходячи з вище сказаного, ми бачимо, що в основі власного капіталу є статутний капітал. Запропоновано нами структурно-логічна схема власного капіталу представлена на рисунку 1.

Як видно із схеми, в основу класифікації власного капіталу підприємств АПК покладено інвестований

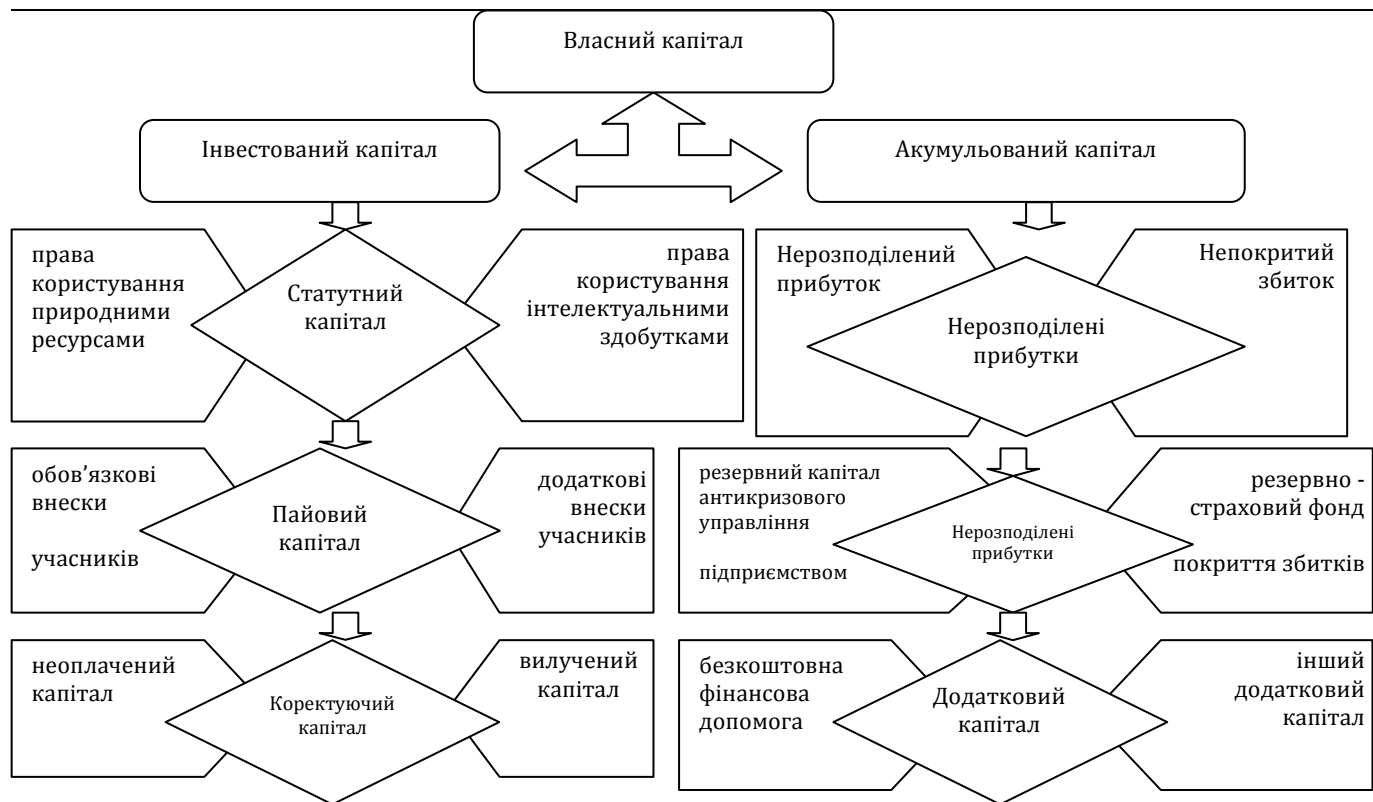

Рис. 1. Структурно-логічна схема власного капіталу сільськогосподарських підприємств

(вкладений) та акумульований (сформований у ході виробничо-господарської діяльності) капітал.

Нововведенням, згідно із схемою, є поділ резервного капіталу на наступні складові:

- резервний капітал антикризового управління підприємством;
- резервно-страховий фонд покриття збитків.

На нашу думку, в умовах нестабільної економічної ситуації у нашій державі підприємства змушені приймати логічні рішення щодо акумулювання власного капіталу й проектування покриття збитків (у випадку їх появи). Тому ми пропонуємо створити резервний капітал по антикризовому управлінні підприємством за рахунок відрахувань від чистого прибутку в розмірі 5%.

Необхідність введення резервно-страхового фонду покриття збитків підприємств також диктує нам нестабільна економічна ситуація в державі. Зокрема метою даного фонду є виділення коштів для покриття різниці закупівельної ціни сировини та зменшення попиту на продукцію, що прямо пропорційно відображається на отриманні прибутку.

Теорії оцінювання вартості капіталу та активів підприємств мають багатовікову історію. Перші згадки про оцінювання капіталу та рекомендації про його використання у процесі купівлі-продажу з'явилися ще у XVI ст. у працях Л. Пачолі і А. Дж. Піетро. Правила експертного оцінювання вартості підприємств за ринковою ціною були розроблені відомим німецьким вченим-математиком Г. Лейбніцем у XVIII ст.

Є різні погляди щодо трактування самого поняття «оцінювання». Існує два підходи: перший – визначення ціни, другий – визначення вартості. У російській мові слово «оценка» означає визначення ціни об'єкта, тобто те, що може одержати власник за об'єкт у момент його реалізації, а вартість відображає витрати пов'язані з об'єктом, які мав власник на відповідний момент часу [1, с. 43-49].

Загалом слово оцінка «appraisal» в перекладі з англійської мови передбачає визначення не тільки ціни, а

й вартості капіталу підприємства.

Актуалізація управління фінансовою діяльністю підприємства передбачає чітке виокремлення об'єкту управління. На даний момент таким об'єктом є вартість фірми (підприємства) або вартість власного капіталу.

На нашу думку розглядати оцінку вартості власного капіталу підприємства потрібно у наступній послідовності.

Механізм оцінки вартості власного капіталу містить оцінку наступних основних елементів:

1. Вартість функціонуючого власного капіталу. У процесі оцінки враховується:

а) середня сума власного капіталу, який використовується у звітному періоді, за балансовою вартістю;

б) середня сума власного капіталу, який використовується, у поточній ринковій оцінці;

в) сума виплат власникам капіталу (у формі відсотків) за рахунок чистого прибутку підприємства.

2. Вартість нерозподіленого прибутку останнього звітного періоду прирівнюється до вартості функціонуючого власного капіталу підприємства в плановому періоді.

3. Вартість пайового капіталу, який додатково залучається, розраховується у процесі оцінки диференційовано.

Поряд з оцінкою вартості власного капіталу, оцінка вартості позикового капіталу має наступні особливості:

1. Відносна простота формування базового показника оцінки вартості. Таким базовим показником, що підлягає подальшому коригуванню, є вартість обслуговування боргу у формі відсотка за кредит.

2. Визначення рівня податкового коректора у процесі оцінки вартості позикових коштів. Оскільки виплати по обслуговуванню боргу (відсотки за кредит та інші форми зазначеного виду обслуговування) відносяться до витрат (тобто собівартості) продукції, вони зменшують розмір бази оподаткування підприємства, і при цьому зменшують розмір вартості позикового капіталу на

ставку податку на прибуток. Податковий коректор являє собою множник, який розраховується як різниця між одиницею і ставкою податку на прибуток.

3. Вартість залучення позикового капіталу має високий ступінь зв'язку із рівнем кредитоспроможності підприємства, який оцінюється кредитором. Чим вище рівень кредитоспроможності підприємства за оцінкою кредитора, тим нижча вартість позикового капіталу, який залучає підприємство.

4. Залучення позикового капіталу завжди пов'язане зі зворотним грошовим потоком не тільки з обслуговування боргу, але й з погашення зобов'язань по основній сумі цього боргу.

Отже, з наведеного вище можемо зробити висновки, що вартість власного капіталу дуже складна категорія.

На основі проведених досліджень узагальнено основні класифікаційні ознаки капіталу сільськогосподарських господарств, розглянуто детальну характеристику їх складових компонентів та сформовано власну класифікаційну структурно-логічну схему власного капіталу підприємств АПК, розширено та прокоментовано градацію деяких складових елементів. Вивчено еволюцію поняття вартості власного капіталу та наведено власне бачення механізму оцінки власного капіталу підприємств.

Список літератури

1. Бланк, И. А. *Управление капиталом [Текст] : учебный курс* / И. А. Бланк. – К. : Эльга. Ника-Центр, 2004. – 573 с.
2. Білун, С. О. Товариства з обмеженою відповідальністю: результативність господарювання [Текст] /С.О. Білун // Вісник Полтавського держ. с.-г. інституту. - 2000. - № 5 - С. 98 -99.
3. Ковальов, В. В. *Введення у фінансовий менеджмент [Текст]* / В. В. Ковальов. - М. : Фінанси і статистика, 2005 – 356 с.
4. Яремко, І. Й. *Управління капіталом підприємства: економічний і фінансовий інструментарій [Текст] : монографія* / І. Й. Яремко. – Львів : Каменярь, 2006. – 176 с.

РЕЗЮМЕ

Запорожан Елена

Классификация и оценка собственного капитала предприятий АПК

В статье рассмотрены основные теоретические характеристики классификационных признаков собственного капитала сельскохозяйственных предприятий. Отражено мнение автора относительно совершенствования классификации собственного капитала, приведена классификационная структурно-логическая схема капитала аграрных предприятий.

RESUME

Zaporozhan Olena

Classification and evaluation of equity of agricultural enterprises

The article presents theoretical description of classification characteristics of the equity capital of the agricultural enterprises. The author's idea as to the improving the classification of the equity capital is expressed and the classification scheme of the equity of the agricultural enterprises based on structural and logical parameters is introduced.